

УДК 631.4.551

Мольчак Я. О., Потапова А.Г.

м. Луцьк

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОДОВОЛЬЧОГО КОМПЛЕКСУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. Прискорення розвитку продовольчого комплексу, значне підвищення рівня продовольчої безпеки населення на основі постійного нарощування виробництва продуктів харчування, поліпшення їх якості, поживної цінності і збалансованості та максимальної доступності до них населення має стати пріоритетом соціального та економічного розвитку.

Аналіз дослідження. Проблемам дослідження регіонального ринку продовольчого комплексу приділяється велика увага. В працях таких відомих вчених, як – П. П. Борщевського, В. С. Бондара, М. М. Паламарчука, Р. А. Івануха та інших, розглядаються окремі аспекти проблеми. В своїх працях вони виклали методiku та методи дослідження розміщення продовольчого комплексу на рівні країни та її регіонів, зробили аналіз в конкретних регіонах.

Виділення проблеми. Дослідження розвитку продуктового комплексу Волинської області має на меті здійснити аналіз його трансформації, структурних та просторових змін в умовах ринкових умов.

Виклад основного матеріалу. Сільське господарство Волинської області характеризується, як високорозвинене. В структурі ВВП області сільське господарство займає 31,9%.

За 2007 рік в цілому по області валової сільськогосподарської продукції вироблено на загальну суму 2913,4 млн. грн., що на 3,1% більше порівняно з 2006 роком, у т. ч. продукції рослинництва вироблено на 4,6%, продукції тваринництва – на 1,7% більше. За 2007 рік в цілому по області реалізовано худоби та птиці (в живій вазі) на 12,9% більше порівняно з 2006 роком. Менше ніж у 2006 році, вироблено молока – на 6,8%, яєць – на 11%. Сільськогосподарськими підприємствами вироблено валової с/г продукції на

8,5% більше, ніж у 2006 році, у т. ч. продукції рослинництва вироблено на 3,8% більше, продукції тваринництва – на 11,2% більше. М'яса у живій вазі вироблено на 28,5% більше, молока та яєць – зменшено на 8,1 % та 55%. Станом на 01.01.2008 р. в усіх категоріях господарств порівняно з 01.01.2007 року поголів'я великої рогатої худоби зменшилось на 16,5 тис. гол. (на 6,2%), у т.ч. корів – на 4,5 тис. гол. (на 2,9%). Поголів'я свиней зросло на 20,4 тис. гол. (на 6%). У сільськогосподарських підприємствах, порівняно з 1 січня 2007 року, поголів'я ВРХ зменшилось на 14,6 тис. гол. (на 13,6%), у т.ч. корів – на 1,7 тис. гол. (на 4,7%). Поголів'я свиней зросло на 11,7 тис. гол. (на 20,7%). Значне скорочення поголів'я корів допустили сільгосппідприємства Рожищенського (на 723 гол.), Горохівського (на 280 гол.), Маневицького (на 245 гол.), Любешівського (на 177 гол.), Володимир-Волинського (на 127 гол.) та Старовижівського районів (на 135 гол.).

Спеціалізація сільського господарства Волинської області зумовлюється не тільки кліматичними умовами, особливостями природно-ресурсного потенціалу, а і вигідним прикордонним розташуванням. Провідну роль в регіоні належить виробництву зерна, картоплі, технічних культур (льон, цукрові буряки), кормових культур, молочно-м'ясне тваринництво.

Галузеву спеціалізацію рослинництва характеризує структура посівних площ. Найбільша частка сільгоспугідь зайнята під посівами зернових та зернобобових культур (53,5%), серед яких найбільшу площу мають озима та яра пшениця, ячмінь, озиме жито. 23,1% посівних площ зайнято під кормовими культурами: кормовим буряком, цукровим буряком на годівлю худоби, кукурудзою на силос і зелений корм, однорічними та багаторічними травами. На технічні культури, основою з яких є цукровий буряк, припадає 8,11%, картопля, овочеві займають 15,3% посівних площ. (Табл. 1).

Посівні площі сільськогосподарських культур, тис. га

	1995	2000	2003	2004	2005	2006
Вся посівна площа	694,9	574,7	500,7	522,6	522,3	510,7
Зернові культури	313,7	271,8	250,1	285,2	283,3	273,0
Озимі зернові	214,3	173,4	138,6	176,6	185,4	162,7
пшениця	131,7	106,2	91,9	117,9	127,7	120,8
Жито	82,2	66,8	46,6	58,6	57,5	41,8
Ячмінь	0,4	0,4	0,1	0,1	0,2	0,1
Ярі зернові	99,4	98,4	111,5	108,6	98,4	110,3
пшениця	1,9	24,5	21,2	24,2	19,1	21,1
Ячмінь	68,6	41,5	40,7	33,6	31,7	36,3
Овес	17,8	19,3	35,7	38,0	36,7	40,6
Технічні культури	48,9	35,2	33,2	32,4	34,2	41,4
Цукрові буряки (фабричні)	34,0	29,4	30,4	29,1	29,4	33,9
Льон-довгунець	12,6	0,5	0,3	0,3	0,3	0,5
Картопля та овочеві культури	75,4	89,8	86,0	84,1	80,0	78,3
картопля	67,4	79,3	75,3	73,4	69,4	66,9
Овочі	8,0	10,5	10,7	10,7	10,6	11,4
кормові культури	256,8	177,9	131,4	120,9	124,3	118,0
кормові коренеплоди	24,5	17,6	17,2	16,1	15,6	15,4
кукурудза на на силос і з.к.	52,8	21,4	14,3	15,0	14,7	14,5
однорічні трави	70,0	37,4	33,6	30,1	29,5	25,9
багаторічні трави	103,5	99,6	65,6	59,2	63,9	62,1

Найбільша питома вага посівних площ зернових культур спостерігається в лісостепових районах області і саме на ці регіони припадає основна частка їх валових зборів. Найвищий валовий збір спостерігається в Луцькому, Горохівському, Володимир-Волинському та Іваничівському районах.

Під технічними культурами у 2006 р. було зайнято 41,4 тис. га, з яких 33,9 тис. га або 81,9% було зайнято під цукровими буряками (фабричні). Найвища щільність посівів цукрових буряків в Горохівському та Іваничівському районах. На ці райони припадає більше третини валового збору цукрових буряків в області. Валовий збір цукрового буряка становив у 2006 р. 808,6 тис. т.

Під картоплею та овочевими культурами в регіоні в 2006 р. було зайнято 78,3 тис. га, з них під картоплею – 66,9 тис. га, а під овочами – 11,4 тис. га. Валовий збір картоплі у 2006 р. становив 853,4 тис. т, що більш на чверть – рівня 1995 р. Майже третина валових зборів картоплі припадає на Камінь-Каширський, Луцький, Маневицький, Ратнівський райони. Основними виробниками овочевих культур є Луцький, Ратнівський, Камінь-Каширський, Любешівський, Маневицький та Ковельський райони, на які припадає більша половина валових зборів овочевих культур області. Під кормовими культурами у 2006 році було зайнято 118,0 тис. га, з них під кормовими коренеплодами було зайнято 15,4 тис. га, або 13,1%, під кукурудзою на силос і зелений корм – 14,5 тис. га, або 12,3%, під однорічними травами, включаючи посіви озимих під зелений корм – 25,9 тис. га, або 21,9%, під багаторічні трави – 62,1 тис. га, або 52,6%.

Найбільша концентрація посівів кормових культур спостерігається в Поліських районах.

Станом на 1 січня 2007 року в господарствах усіх категорій нараховувалось 265,5 тис. голів великої рогатої худоби, в тому числі 153,0 тис. голів корів, 339,9 тис. голів свиней, 10,0 тис. голів овець, 4830,0 тис. голів птиці всіх видів.

Дані про динаміку свідчать про те, що за зазначений період поголів'я великої рогатої худоби скоротилось у 2,4 рази, поголів'я корів скоротилося у 1,8 рази, свиней – 1,2, овець та кіз у 2,1 рази. (Табл. 2).

Таблиця 2

Поголів'я худоби та птиці в господарствах усіх категорій, тис. голів

	1995	2000	2003	2004	2005	2006
Велика рогата худоба	627,8	359,1	302,5	282,1	274,1	265,5
У тому числі корови	279,5	205,6	185,1	174,5	164,1	153,0
Свині	393,7	308,0	320,2	292,5	310,2	339,9
Вівці та кози	35,5	20,0	17,9	18,0	17,4	17,1
У тому числі вівці	26,2	11,6	9,5	9,8	10,0	10,0
Птиця	3136,1	3217,1	3882,2	3722,7	4504,0	4830,0

У загальному обсязі виробництва тваринницької продукції області за 2006 р. господарствами усіх категорій вироблено 69,5 тис. т м'яса у забійній вазі (у 1,3 рази більше ніж у 1995 р.); 545,8 тис. т молока (у 1,3 рази менше ніж у 1995 р.), 213,2 млн. штук яєць усіх видів (у 1,1 рази більше ніж у 1995 році).

Середній надій молока від однієї корови за 2006 рік становив 3448 кг, що в 1,6 рази більше ніж у 2000 році. В Горохівському, Луцькому, Ратнівському, Маневицькому, Камінь-Каширському районах було вироблено 43,1% виробленого в області молока. Основними виробниками яєць в області були Рожищенський, Горохівський, Луцький, Ковельський райони. Ними було реалізовано 35,0 млн. яєць.

Важливою складовою продовольчого комплексу Волинської області є харчова промисловість, що посідає важливе місце в господарському комплексі регіону. Так, питома вага харчової промисловості протягом 1995-2006 рр., мала тенденцію до зростання і у 2007 році досягла 25,1% обсягів виробництва обробної промисловості. В структурі виробництва товарів народного споживання на продовольчі товари в середньому по області у 2006 році припадало 40,0%. У структурі промислового виробництва області найбільша частка належить харчовій промисловості та переобці сільськогосподарських продуктів (44,3%).

Харчова промисловість Волинської області представлена більш 50 промисловими підприємствами різних форм власності та господарювання, які виробляють понад 10% загальнодержавних обсягів випуску макаронів, 6% - молока, маргарину, 4% - кондитерських виробів. Особливо високою якістю відзначаються товари місцевого виробництва, торгові марки яких широко відомі в Україні („Торчин-продукт”, „Комо” та інші). Підприємства представляють такі галузі, як цукрова, хлібопекарська, макаронна, кондитерська, плодоовочеконсервна, лікєро-горілчана, виробництво безалкогольних напоїв та харчових концентратів, м'ясна, маслосироробна і молочна промисловості.

Найбільшу питому вагу в структурі харчової промисловості області займають цукрова, м'ясна та маслосироробна і молочна галузі.

В області 4 цукрових заводи, які виробили 118,9 тис. тонн цукру із цукрових буряків, що на 4,1% більше, ніж у 2005 році. Однак, в цілому цукру-піску вироблено на 77,8 тис. тонн менше через скорочення обсягів переробки імпоротної сировини. У 2006 році вироблено 52,7 тис. тонн майонезу і соусів (на 10,9% більше), 9,9 тис. тонн молока, 26,8 тис. тонн м'яса і субпродуктів, 4,3 тис. тонн вершкового масла, 0,8 тис. тонн круп, 2,0 тис. тонн фруктових соків, 15,1 тис. тонн ковбасних виробів, 5,5 тис. тонн жирних сирів, 46,5 тис. тонн хлібобулочних виробів, 58,6 тис. тонн борошна

Волинь утримує друге місце з виробництва м'яса і третє місце з виробництва молока в державі (у розрахунку на одного жителя). За темпами розвитку сільського господарства Волинська область займає 12-те місце по Україні. Сьогодні в області працює три потужні птахофабрики.

Волинські підприємства вносять значну частку у виробництво продукції харчування в Україні. Зокрема за 2006 рік ними вироблено 9,7% загальнодержавного обсягу макаронних виробів, 9,4% - цукру, 4,5% - ковбасних виробів, 3,7% - вершкового масла, маргарину.

За даними Державної митної служби України, в 2006 році з області експортовано сільськогосподарської продукції на суму 79,8 млн, доларів США (28% загального обсягу експорту), що на 58% більше ніж в попередньому році. При цьому продукції тваринництва вивезено на 46,1 млн, доларів (на 28% більше), продукції рослинництва – на 33,1 млн. доларів (2,3 рази більше), жирів та олій тваринного або рослинного походження – на 596 тис. доларів, або на половину більше. Частка їх в загальному обсязі експорту становить 16,4; 11,8 і 0,2 %.

В минулому році скоротився в 3,3 рази продаж м'яса за кордон і м'ясопродуктів, якого вивезено 528,8 тонн на суму 1,3 млн. доларів, на 21% - сухого та згущеного молока (5,6 тис. тонн, вартістю 11 млн, доларів), на третину – вершкового масла та молочних паст (1,9 тис. тонн на суму 3,4 млн.

доларів). Водночас майже в півтора рази виріс експорт сирів, яких продано 9,4 тис. тонн на суму 28,3 млн. доларів. Вивозилися також горіхи (786 тонн, 1,4 тис. доларів), гриби (313 тонн, 1,1 тис. доларів) та мед (38 тонн, 33,1 тис. доларів).

В експорті рослинницької продукції найбільшу питому вагу (51%) займають поставки зернових культур (ячменю і пшениці), яких відвантажено 126,5 тис. тонн на 17 млн. доларів. Їх частка у загальному обсязі експорту становила 6,1%. На 21% збільшився вивіз ягід (суниць, малини, чорниць, чорної смородини та інших). Їх експортовано 7,8 тис. тонн, вартістю 12,6 млн. доларів.

Підприємства харчової промисловості сконцентровані в таких містах як Луцьк, Ковель, Нововолинськ, Володимир-Волинськ та Торчин. Зокрема саме в них розміщені такі фірми і підприємства як „Ковельські ковбаси”, „Торчинпродукт”, „Комо”, „Йоданка Павлівська”, „Руна”, „Роси”, „Купка-Чеботурка”, „Боніта”, „Троянда-Волинь”, „Луцьккондитер”. Найбільші підприємства м'ясної промисловості – Луцький, Нововолинський і Ковельський м'ясокомбінати, цукрової – Володимир-Волинський, Іваничівський, Гнідавський (в Луцьку), Горохівський в Мар'янівці та інші цукрові заводи, плодоконсервної – Луцький, Володимир-Волинський, Іваничівський, Голобський, Рожищенський консервні заводи.

Найбільшу питому вагу в структурі харчової промисловості області мають цукрова, м'ясна, маслосироробна і молочна галузі.

Відповідно до природно-економічних умов в області склалися три основні зони виробництва зерна, цукрових буряків, м'яса, молока та інших продуктів сільського господарства:

Перша – тваринницько-льонарсько-картоплярська (Камінь-Каширський, Любешівський, Маневицький, Ратнівський, Шацький, Старовижівський райони).

Друга – тваринницько-льонарсько-бурякосіюча (Турійський, Рожищенський, Любомльський, Ковельський, Ківерцівський райони).

Третя – зерново-тваринницько-бурякосіюча (Луцький, Горохівський, Іваничівський, Володимир-Волинський, Локачинський райони).

Висновки. Основними виробниками зернових культур є лісостепові райони області, цукрових буряків – Поліські райони.

Найбільша концентрація підприємств харчової промисловості спостерігається в лісостеповій і центральній частині Волинської області.

Існує потреба в посиленні уваги і вжитті необхідних заходів відносно регулювання зовнішньоекономічної діяльності, використання різних методів тарифного і нетарифного регулювання.

Література:

1. Богуцький О. А. Аналіз економічної ефективності сільськогосподарського виробництва.-К.: Урожай, 1976.-264с.
2. Долинський В. П. Аналіз господарської діяльності сільськогосподарських підприємств.-К: Урожай.-1993.-149 с.
3. Копитко В. І. Економічне регулювання ринкових відносин в АПК із врахуванням особливостей регіону. Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Економічні проблеми розвитку та інноваційної діяльності: Щорічник наукових праць. Вип. ХІХ// НАН України. Інститут регіональних досліджень.-Львів, 2000,-С.469-478.
4. Онищенко А. М., Типко А. И., Кузубов Н. В. Формирование общих экономических предприятий и организаций АПК /Под ред. В. П. Сытника.-К: Урожай, 1987.- 65 с.
5. Регіональні агропромислові комплекси України /Борщевський П. П., Ушкаренко В. О., Чернюк Л. Г.-К.: Наукова думка, 1996.- 261 с.
6. Юрчишин В. В., Саблук П. Т. Власність у сільському господарстві.-К.: Урожай.-1993.- 348 с.

Анотація

Мольчак Я. О., Потапова А. Г. Регіональні особливості продовольчого комплексу Волинської області.

В статті аналізуються регіональні особливості розвитку продовольчого комплексу Волинської області.

Annotation

Molchak Y. O., Potapova A.G. Regionalni features of food complex of the Volyn region.

In article the analysis of regional features of development of the food complex of the Volyn region is devoted.